

ОСОБЛИВОСТІ САМОАКТУАЛІЗАЦІЙНИХ ТЕНДЕНЦІЙ КАНДИДАТІВ НА СЛУЖБУ В ПІДРОЗДІЛИ ДСНС УКРАЇНИ

Афанасьєва Наталя Євгенівна

д. психол. наук. доцент,

Конончук Юлія Геннадіївна

магістрант

Національний університет цивільного захисту України,

м. Харків, Україна

afanaseva_natali@ukr.net

Вступ. Самоактуалізація у професійній діяльності має велике значення тому, що сприяє розкриттю особистісного потенціалу фахівця. Вона є результатом коректного професійного самовизначення, показником професійної ідентичності та важливою складовою професійного розвитку. У вітчизняній психології це питання розглядалося такими вченими, як: Г. О. Балл, З. Г. Кісарчук, С. Д. Максименко, В. О. Моляко, В. О. Татенко, О. М. Ткаченко та іншими. Ними було визначено, що самоактуалізація у професіогенезі призводить до глибинних змін особистості фахівця, формує його професійну та особистісну зрілість.

Професійна діяльність рятувальників здійснюється в особливих та екстремальних умовах, поєднана з ризиком для здоров'я й життя, що висуває високі вимоги до особистісних якостей фахівців, рівня професіоналізму, здатності адаптуватися й адекватно реагувати на обставини, що швидко змінюються, а також повною мірою розкривати потенційні можливості людини.

Мета роботи. Визначення особливостей самоактуалізаційних тенденцій кандидатів на службу в підрозділи Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС).

Матеріали та методи. Особливості самоактуалізаційних тенденцій кандидатів на службу до підрозділів ДСНС України досліджувалися за допомогою «Самоактуалізаційного тесту» (САТ) Е. Шострома. Для статистичної обробки

результатів використовувався критерій кутового перетворення Фішера. У дослідженні брали участь кандидати на службу до підрозділів ДСНС України (1 група, 28 осіб), курсанти 4 курсу факультету пожежної безпеки Національного університету цивільного захисту України (2 група, 27 осіб), начальники караулів, що мають стаж роботи у відповідних підрозділах понад 3-и роки (3 група, 22 особи).

Результати та обговорення. Отримані результати психодіагностичного дослідження представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз показників шкал самоактуалізаційних тенденцій у досліджуваних (%)

Шкали	Кандидати на службу	Курсанти 4 курсу	Начальники караулів	φ	p-рівень
Компетентність у часі	65,4	54,8	72,5	$\varphi(1-2)=1,19$ $\varphi(1-3)=0,90$ $\varphi(2-3)=1,49$	$p > 0,05$
Підтримка	66,9	42,7	75,5	$\varphi(1-2)=1,65$ $\varphi(1-3)=1,09$ $\varphi(2-3)=2,22$	$p(1-2) \leq 0,05$ $p(2-3) \leq 0,01$
Ціннісні орієнтації	45,5	34,7	55,8	$\varphi(1-2)=1,09$ $\varphi(1-3)=1,19$ $\varphi(2-3)=1,68$	$p(2-3) \leq 0,05$
Гнучкість поведінки	58,4	47,0	68,1	$\varphi(1-2)=1,09$ $\varphi(1-3)=1,19$ $\varphi(2-3)=1,67$	$p(2-3) \leq 0,05$
Сензитивність до себе	55,7	67,2	69,4	$\varphi(1-2)=1,33$ $\varphi(1-3)=1,47$ $\varphi(2-3)=0,4$	$p > 0,05$
Спонтанність	47,3	78,1	50,7	$\varphi(1-2)=2,23$ $\varphi(1-3)=0,45$ $\varphi(2-3)=1,66$	$p(1-2) \leq 0,01$ $p(2-3) \leq 0,05$
Самоповага	67,3	54,8	77,1	$\varphi(1-2)=1,44$ $\varphi(1-3)=1,21$ $\varphi(2-3)=1,69$	$p(2-3) \leq 0,05$
Самоприйняття	43,6	33,1	56,4	$\varphi(1-2)=1,21$ $\varphi(1-3)=1,43$ $\varphi(2-3)=1,71$	$p(2-3) \leq 0,05$
Уявлення про природу людини	45,6	59,0	55,1	$\varphi(1-2)=1,45$ $\varphi(1-3)=1,21$ $\varphi(2-3)=0,57$	$p > 0,05$
Синергія	53,1	48,7	65,3	$\varphi(1-2)=0,76$ $\varphi(1-3)=1,31$ $\varphi(2-3)=1,54$	$p > 0,05$
Прийняття агресії	76,4	86,3	75,7	$\varphi(1-2)=1,21$	$p > 0,05$

				$\varphi(1-3)=0,21$ $\varphi(2-3)=1,27$	
Контактність	45,7	59,1	63,5	$\varphi(1-2)=1,47$ $\varphi(1-3)=0,51$ $\varphi(2-3)=0,56$	$p > 0,05$
Пізнавальні потреби	42,4	55,7	59,1	$\varphi(1-2)=1,43$ $\varphi(1-3)=0,51$ $\varphi(2-3)=0,57$	$p > 0,05$
Креативність	54,2	59,8	48,6	$\varphi(1-2)=0,62$ $\varphi(1-3)=0,72$ $\varphi(2-3)=1,31$	$p > 0,05$

За шкалою «Підтримка» виявлено значущі відмінності між показниками досліджуваних 1-ї і 2-ї груп ($p \leq 0,05$), між показниками досліджуваних 2-ї і 3-ї груп ($p \leq 0,01$). Найвищі показники у досліджуваних 3 групи. Тобто у кандидатів на службу до підрозділів ДСНС України та досвідчених фахівців спостерігається достатня висока ступінь незалежності цінностей і поведінки від дії зовнішніх чинників. Ця категорія досліджуваних відносно незалежна в своїх вчинках, прагне керуватися в житті власними цілями, переконаннями, установками і принципами, що, проте, не означає ворожості до оточуючих і конфронтації з груповими нормами. Досліджувані відносно вільні у виборі, стійкі до впливів ззовні. Досліджувані 2 групи (курсанти 4 курсу) мають самі низькі бали за цією шкалою, що свідчить про високий ступінь залежності, конформізм, несамостійність, переважно зовнішній локус контролю.

На відміну від базових шкал, що вимірюють глобальні характеристики самоактуалізації, додаткові шкали орієнтовані на реєстрацію окремих її аспектів. Шкали «Ціннісні орієнтації» і «Гнучкість поведінки» доповнюють одна одну та утворюють «блок цінностей». Перша шкала характеризує самі цінності, друга – особливості їх реалізації в поведінці.

За шкалою «Ціннісні орієнтації» виявлено значущі відмінності між показниками досліджуваних 2-ї і 3-ї груп ($p \leq 0,05$). Тобто кандидати на службу до підрозділів ДСНС України мають деякі цінності, що притаманні людині, яка самоактуалізується, але їх кількість відносно невелика.

За шкалою «Гнучкість поведінки» виявлено значущі відмінності між показниками досліджуваних 2-ї і 3-ї груп ($p \leq 0,05$). Можна стверджувати, що кандидати на службу не мають достатньої гнучкості в реалізації своїх цінностей у поведінці, взаємодії з оточуючими людьми, також вони не повною мірою здатні швидко і адекватно реагувати на ситуацію, що змінюється.

За шкалою «Спонтанність» виявлено значущі відмінності між показниками досліджуваних 1-ї і 2-ї груп ($p \leq 0,01$), між показниками досліджуваних 2-ї і 3-ї груп ($p \leq 0,05$). Найвищі показники у досліджуваних 2-ї групи, найнижчі – у досліджуваних 1-ї групи. Результати вказують на те, що кандидати на службу не здатні спонтанно і безпосередньо виражати свої почуття, вони зазвичай зволікають поводитися природно і розкуто, демонструвати оточуючим свої емоції.

За шкалою «Самоповага» виявлено значущі відмінності між показниками досліджуваних 2-ї і 3-ї груп ($p \leq 0,05$). Тобто кандидати на службу не повною мірою здатні цінувати свої гідності, позитивні властивості характеру, поважати себе за них.

За шкалою «Самоприйняття» виявлено значущі відмінності між показниками досліджуваних 2-ї і 3-ї груп ($p \leq 0,05$). Це вказує на те, що кандидати на службу мають доволі низьку ступінь прийняття себе такими, які вони є, незалежно від оцінки власної гідності та недоліків, особливо, всупереч останнім.

Висновки. Дослідження самоактуалізаційних тенденцій у кандидатів на службу в підрозділи ДСНС України показало, що найбільш вираженими у них є: компетентність у часі, підтримка, самоповага, прийняття власної агресивності, гнучкість поведінки. Але також виявлено, що вони мають недостатню кількість цінностей особистості, що самоактуалізується; не завжди гнучкі в реалізації своїх цінностей у поведінці; надають перевагу свідомому контролю за проявом емоцій та почуттів; доволі низьку ступінь прийняття себе. Таким чином, можна стверджувати, що самоактуалізаційні тенденції у досліджуваних розвиваються, але

ще не є повною мірою сформованими, що може перешкодити ефективному виконанню діяльності у підрозділах ДСНС України.